

«Сейфуллин оқулары – 18: «Жастар және Ғылым – болашаққа көзқарас» халықаралық ғылыми -практикалық конференция материалдары = Материалы международной научно-практической конференции «Сейфуллинские чтения – 18: « Молодежь и наука – взгляд в будущее» - 2022.- Т.II, Ч.III. – Б.11-14

АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ КӘСІПОРЫНДАРЫН ШАРУАШЫЛЫҚШІЛІК ЖЕРГЕ ОРНАЛАСТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Айтмағанбетова М, 4 курс студенті

С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті, Нұр-Сұлтан қ.

Президенттің Қазақстан халқына Жолдауында [1], мемлекеттік бағдарламаларда[2] және бұқаралық ақпарат құралдарының жарияланымдарында ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді ұтымды пайдалануға баса назар аударылады, өйткені республикада пайдаланылмайтын ауыл шаруашылығы алқаптарының үлкен саны бар.

Қоғам өмірінде жер азық-түлік алу көзі ретінде, ауылшаруашылық өндірісінің негізгі құралы ретінде, халық шаруашылығының барлық салаларын орналастыру мен дамытудың кеңістіктік негізі ретінде маңызды бола түсуде, сондықтан жерге ұқыпты және ұтымды көзқарас мәселелері әрдайым халық шаруашылығының барлық салаларының, соның ішінде жерге орналастыру мамандарының назарында болуы керек.

Қазіргі уақытта ауыл шаруашылығын түбегейлі қайта құру мәселелерін шешуге ерекше көңіл бөлінуде. Бұл жерде жерге орналастыру маңызды рөл атқарады, бұл жаңа жерлерді ауылшаруашылық өндірісіне тартуға, экономиканың барлық салаларын дұрыс үйлестіруге және жүйелі дамытуға, жерді тиімсіз пайдалану мен шығындардан қорғауға ықпал етеді. Шаруашылықтар мен басқа да ауыл шаруашылығы кәсіпорындарының өндірісін аумақтық ұйымдастыру жөніндегі іс-шаралар жүйесі ретінде жүргізілетін жерге орналастыру жерді, еңбекті және ауыл шаруашылығы техникасын ұтымды пайдалану үшін жоспарлы негізді қамтамасыз етеді, топырақтың құнарлылығын және жердің басқа да пайдалы қасиеттерін сақтайды және көбейтеді.

Шаруашылықшілік жерге орналастырудың басты мақсаты - ауылшаруашылық кәсіпорнына ең аз қажетті шығындармен жоғары сапалы өнімнің максималды мөлшерін алуға, оны тұтынушыға тиісті түрде уақтылы жеткізуге және адам өмірінің маңызды әлеуметтік мәселелерін шешуге мүмкіндік беретін жерде осындай тәртіпті орнату.

Шаруашылықшілік жерге орналастыру нақты ауыл шаруашылығы кәсіпорындарында жерді толық, ұтымды және тиімді пайдалану үшін маңызды іс-шара болып табылады. Шаруашылық жерге орналастырудың

негізі ғылыми негізделген жоба болып табылады, онсыз өндіріс пен аумақты ұтымды ұйымдастыру мүмкін емес. Ол жер иелері мен жер пайдаланушылардың экономикалық мүдделерін барынша қанағаттандыруға бағытталған және жерді ұтымды және тиімді пайдалануды ұйымдастыруға бағытталған.

Шаруашылықшылық жерге орналастырудың негізгі мақсаты - ауыл шаруашылығы өндірісінің барынша экономикалық тиімділігін және оның табиғат қорғау бағытын қамтамасыз ететін жерді және онымен байланысты өндіріс құралдарын ұтымды пайдалануды, қорғауды және жақсартуды ұйымдастыру болып табылады.

Осыған байланысты, ауылшаруашылық кәсіпорындарын шаруашылықшылық жерге орналастыру кезінде, бір жағынан, ауылшаруашылық өндірісін оның жеке учаскелерінің сапасы мен орналасқан жерін ескере отырып, аумақтық ұйымдастыру және орналастыру жүзеге асырылады, ал екінші жағынан, шаруашылықтың әр жер учаскесінің аумағын пайдалану, қорғау және құру тиімділігін арттыру жөніндегі шаралар жүйесі белгіленеді. Осылайша, шаруашылықшылық жерге орналастыру - бұл нақты ауылшаруашылық кәсіпорындарында жерді және онымен байланысты өндіріс құралдарын ұтымды пайдалану мен қорғауды ұйымдастырудың әлеуметтік-экономикалық процесі, оның ішінде жоба негізінде жүзеге асырылатын өндіріс пен аумақты ұйымдастыру жөніндегі шаралар жүйесі.

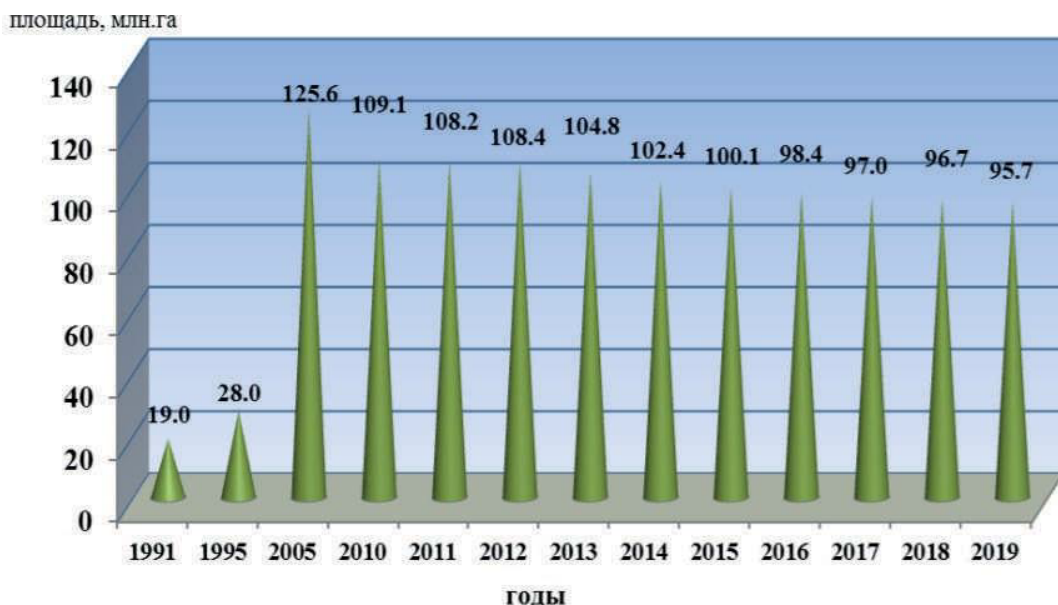
Ауыл шаруашылығы жерлерін беру кезінде жер пайдалануға тағайындау. Бұл үрдістің негізгі кезеңдерінің бірі жер жобасын құру және оны беру болып табылады. Оны жер комиссиясының қарауына жібереді. Алайда, шаруашылық жүргізуші субъектілердің көпшілігінде жер жобалары жоқ, өйткені жер учаскелері әлдеқайда ертерек алынды. Осыған байланысты өзекті заңнамалық базаны қоса алғанда, тетіктерді әзірлеу қажеттігі туралы мәселе, олар жер пайдаланушыларды шаруашылықшылық жерге орналастыру жобаларын жасауға ынталандыруға бағытталатын болады [3].

Бұл ретте жобалар жерге орналастырудың цифрлық схемаларын жасай отырып, ГАЖ- технологияларды қолдана отырып әзірленуі тиіс екенін есте ұстаған жөн, өйткені бүгінгі күні республикада "Цифрлық Қазақстан" [4] мемлекеттік бағдарламасы іске асырылуда, оған сәйкес жер қатынастары саласындағы қызметтердің барлық түрлері цифрлық форматта ұсынылады.

Біздің республикамыздың азық-түлік қауіпсіздігінің негізі болып табылатын ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерге басым мән беру қажет [5]. Сондықтан, ұтымсыз пайдалану себептерін анықтау және кейіннен оларды жер пайдалануға беру үшін жер алқаптарының қолда бар резерві туралы дерекқордың болуы мақсатында бірінші кезекте пайдаланылатын және пайдаланылмайтын жерлердің цифрлық карталары

қажет.

Жерге орналастырудың міндеттері жер ресурстарын ұтымды пайдалануға және жер қатынастарын реттеуге бағытталған іс-шараларды орындау болып табылады. Жерді ұтымды пайдаланудың көрсеткіші, ең алдымен, жерді пайдалану деңгейі болып табылады. 1.01.2020 ж. жағдай бойынша 95,7 млн га (сурет 1) пайдаланылмайды [6].



Ескерту: ҚР АШМ Жер ресурстарын басқару комитетінің деректері, Нұр-сұлтан, 2020ж Сурет 1 - Босалқы жерлер динамикасы

Суреттен көріп отырғанымыздай, запастағы жерлерді ауыл шаруашылығы айналымына тарту есебінен олардың тұрақты азаю серпіні байқалады. Босалқы жерлерді игеру пайдаланылмайтын жерлердің сапалық жай – күйін зерделеуді, олардың белгілі бір жер түріне жатқызылуын қайта қарауды, қажет болған жағдайда-алқаптарды трансформациялауды жүргізуді және жерге орналастыру жұмыстарының басқа да түрлерін орындауды талап етеді

Мұның бәрі жерді ұтымды пайдалануға және қорғауға бағытталған, бұл жерге орналастырудың маңызды міндеттері болып табылады. Осы міндеттерді іске асыру ұтымды пайдалану ережелерінде көрсетілген ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлер [7], ауыл шаруашылығы жерлерінің тозуының алдын алуға бағытталған, олардың құнарлылығын сақтау және пайдалану тиімділігін арттыру. Мұның барлығы шаруашылық жүргізудің түрлі нысандарының (ШФҚ, ЖШС, АҚ және т.б.) аумағын ұйымдастыруды білдіретін шаруашылық ішілік жерге орналастырудың негізгі міндеттері болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- 1 Мемлекет басшысы Қ.Ж.Тоқаевтың 2020 жылғы 1 қыркүйектегі "Қазақстан Жаңа нақты ахуалда: іс-қимыл уақыты" атты Қазақстан халқына Жолдауы. – 2020 ж.
- 2 Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2018 жылғы 12 шілдедегі № 423 қаулысымен бекітілген ҚР АӨК-ні дамытудың 2017-2021 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы (өзгерту енгізілді-ҚР Үкіметінің 2018.07.2017 № 2021 Қаулысымен) 05.01.2020 N1) [Электрондық ресурс].- 2020.- URL: [http://adilet.zan.kz / rus / docs / P1800000423](http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1800000423) (жүгінген күні:11.01.2021).
- 3 Озеранская Н.Л. Ішкі шаруашылық жерге орналастыру: Оқу құралы. - Астана 2017
- 4 Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 20 желтоқсандағы № 949 қаулысымен бекітілген "Цифрлық Қазақстан" мемлекеттік бағдарламасы [Электрондық ресурс].- 2020. - URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1700000827> (өтініш берген күні: 11.01.2021).
- 5 Жумашева, С.Т. Цифровизация как основа инновационного потенциала аграрного производства Казахстана / С.Т. Жумашева, А.Муханова, Ж.Б.Смагулова // Проблемы агрорынка.- 2020.- № 2.- С. 45-52.
- 6 Курманова Г.К. Внутрихозяйственное землеустройство землепользований сельскохозяйственных субъектов - Проблемы агрорынка, №1, 2021 137 с.
- 7 Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрінің 2020 жылғы 17 қаңтардағы № 7 бұйрығымен бекітілген Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді ұтымды пайдалану қағидалары [Электрондық ресурс].-2020.-URL:[http:// adilet. zan. kz / rus/docs/ V2000019893](http://adilet.zan.kz/rus/docs/V2000019893) (жүгінген күні: 14.01.2021).

Ғылыми жетекші: Абдикаримова Қ.
«Жерге орналастыру және геодезия» кафедрасының аға оқытушысы